

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

“Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији” -
за период 01.01.2019. – 31.12.2021. године

Издавач

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Правни факултет

За издавача

Проф. др Душанка Јововић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Јелена Беловић, руководилац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Проф. др Душанка Јововић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Владимир Боранијашевић

Доц. др Бојан Бојанић

Доц. др Драган Благић

Технички уредник

Младен Тодоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-062-5

Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије

Др Марија КРВАВАЦ*

UDK 341.63:339.5

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И НАДЛЕЖНОСТ МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНСКЕ АРБИТРАЖЕ

Апстракт: Афирмација арбитражног решавања међународних пословних спорова отворила је многа нерешена питања. Последње деценије обележава значајно проширење домена арбитрабилности, што се може окарактерисати као универзални тренд чему доприноси повећани број арбитражних спорова на међународном нивоу. Аутор најпре анализира опште карактеристике арбитраже, њену правну природу као и системе могуће арбитрабилности спорова. У контексту арбитражног уговора на коме се једино може засновати арбитрабилност спорова аутор указује дејства споразума и на аутономни статус који обавезује само стране које су га закључиле или му приступиле или се ради о "арбитражи без уговора", односно арбитражи на основу билатералног инвестиционог уговора. Компаративне предности арбитражног решавања међународних привредних спорова условиле су снажан замах свих форми арбитража, посебно у земљама које имају традиционалну подршку аутономији уговорне воље на плану решавања спорова.

Кључне речи: арбитража, странке, арбитрабилност, арбитражни уговор.

УВОД

Арбитражно решавање трговинских спорова има дугу традицију, упоредо са којим се све више развијају и друге форме тзв. алтернативног решавања спорова. Легитимитет и легалитет арбитражном решавању спорова дају уговорне стране које својом вољом прихватају да спорни однос повере арбитражи.

Развој међународне трговине и њена широка разгранатост незауостављиво су условили укључивање националних привреда свих земаља у нераскидиви ланац правних односа, у циљу интензивније размене добара и услуга. Из тих односа произилазе спорови које стране у сукобу износе пред међународне арбитраже, чиме отклањају интервенцију државног правосуђа. Реч је о споровима за које није непосредно заинтересовано друштво у

---

* Редовни професор, Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, marija.krvavac@pr.ac.rs

целини. Противученост између интернационалних циљева и још постојеће зависности од једног националног права, као и између потребе да се арбитраже прилагоде савременим пословним односима и веће правне сигурности, указује на нужност усаглашавања правила и принципа арбитражног права земаља са различитим друштвеним уређењем. Доминантна улога у еволуцији и прихватању арбитраже у домену међународних трговинских односа припада мултилатералним конвенцијама, међу којима је најшире прихваћена Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука из 1958.¹ Конвенцијско арбитражно право чине и Европска конвенција о међународној трговачкој арбитражи², Вашингтонска конвенција о решавању инвестиционих спорова између држава и држављана других држава³, Модел-закон УНЦИТРАЛ-а и други релевантни међународни документи (арбитражне конвенције регионалних међународних организација-Интерамеричка конвенција о трговинској арбитражи-Панамска конвенција из 1975.; Споразуми из Монтевидеа из 1889. и 1940; Конвенција о регулисању путем арбитраже привредних спорова насталих из привредне, научне и техничке кооперације земаља СЕВ-а-Московска конвенција из 1972.; Арапска конвенција о трговинској арбитражи из Амана 1987)⁴.

Упркос предностима које арбитражно решавање међународних трговинских спорова има над судским оно није у довољној мери заступљено, посебно у земљама које имају одређене институте ограничења уговорне воље на овом плану. У ред таквих прописа улази и српски Закон о арбитражи (ЗА) који озбиљно спутава "размах" арбитражног решавања привредних спорова.⁵ Последица таквог стања је преоптерећеност домаћег правосуђа, као и прибегавање страном арбитражи чак и када је спор битно везан за нашу земљу. Арбитражно решавање унутрашњих и међународних пословних спорова представља сврсисходан метод у систему заштите имовинских права, нарочито у области привреде, трговине и уговорних односа са међународним обележјем имајући у виду да омогућава алтернативну, бржу и јефтинију "правду" од оне коју пружају судови, док су решења боље

---

¹ Њујоршка конвенција, *Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори*, бр. 11/81.

² Европска конвенција, *Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори*, бр.12/63

³ Вашингтонска конвенција, *Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори*, бр.7/67. Ближе, Бранко Вукмир, *Уговори о извођењу инвестицијских радова*, Центар за публикације и информације, Загреб, 1990.

⁴ Ближе о њима, Phillippe Fouchard, Emmanuel Gaillard, Berthold Goldman, *Tratié de l'arbitrage commercial international*, Kluwer Law International, 1999, стр. 317-337.

⁵ Ближе, Мирко Васиљевић, *Привреда и арбитраже*, *Право и привреда* бр.4-6/2018, 11-47.

прилагођена потребама учесника унутрашње и међународне трговине.⁶ Пораст значаја трговачких арбитража бележимо у савремено доба када она постаје значајан инструмент решавања у једном од најважнијих облика привредног живота у домену међународне трговине. Арбитража је посебан начин решавања спора пред трећим, независним телом, чија надлежност се изводи из воље странака и која има овлашћења да донесе за странке обавезујућу одлуку.⁷ За разлику од државног суда, арбитража доприноси стварању услова за међународне пословне трансакције на начелима савесности, с обзиром да њена правила утичу на издвајање општих принципа пословне праксе. Темељна начела и карактеристике арбитраже, односно њен недржавни карактер, овлашћење арбитра да оцене правно стање међу странкама, обавезујуће дејство резултата арбитраже, добровољност и страначка аутономија у избору решавања спора и одређивању основних елемената арбитраже, флексибилност и страначка контрола у поступку, једнако поступање са странкама, заштита јавног поретка и интегритета арбитраже говоре о значају арбитраже, која у решавању међународних трговачких спорова превазилази карактер простог пресуђивања.

1. ПОЈАМ АРБИТРАЖЕ И ЊЕНЕ ОСОБЕНОСТИ

Арбитража спада у најстарије облике мирног решавања спорова чије функционисање држава допушта под одређеним условима. Многобројни покушаји дефинисања арбитраже говоре да је реч о институцији коју је тешко одредити прецизно и потпуно. Упркос томе, арбитража има своје особености те је нашла место у већини националних правних система. Правна историја помиње уговор између сумерских градова Лагоша и Уме као један облик арбитражног компромиса. Практика склапања арбитражних уговора се наставља у античкој Грчкој у смањеном обиму, и током средњег века. У модерном значењу, арбитража је творевина XVII века, у форми међудржавне арбитраже код уговора о пријатељству, трговини и пловидби (уговор између САД и Велике Британије из 1794. године)⁸. Међународна трговинска арбитража у савременом изразу последица је незадовољства строгим, скупим, спорим и неизвесним судским поступком. Процес правног уобличавања обележила су настојања да арбитража постане вид „приватне правде“ који није супростављен државној власти, већ употпуњује правне механизме за управљање друштвеним пословима.⁹ Од непризнате и

---

⁶ О трговинским правним пословима, Мирко Васиљевић, *Трговинско право*, ПФ Београд, 2017.

⁷ Siniša Triva, Alan Uzelac, *Hrvatsko arbitražno право*, Narodne novine, Zagreb, 2007, 168.

⁸ Смиља Аврамов, Миленко Крећа, *Међународно јавно право*, Београд, 2009, 539.

⁹ Alain Plantey, "Смисао арбитраже", *Правни живот* бр. 7-8, Београд, 1994, 530.

факултативне институције арбитража је добила правно уређене надлежности паралелно са државним институцијама. Данас, постоји упоредо са судовима с тим да има посебан значај у међународним трговачким споровима.¹⁰ Прибегавање арбитражи подразумева и обавезу извршавања арбитражне пресуде у доброј вери.¹¹ Доктрина истиче да је арбитража посебна правна техника за решавање спорова упућивањем спорова трећој особи у циљу доношења обавезне одлуке. Арбитража је метод, начин решавања спорова између најмање две странке, од стране трећег/их лица које добија мандат од странака и мора деловати у тим оквирима; одлука арбитра је за странке обавезујућа јер су оне прећутно на то пристале док држава признаје дејство арбитражних одлука једнако дејству судских одлука и својим принудним апаратом обезбеђује извршење арбитражне одлуке. Реч је о начину решавања спорова који почива на принципима правичности, добровољности, флексибилности, ефикасности и економичности, као и принципу интересне равнотеже страна у спору. У поређењу са мирењем и посредовањем, арбитража је формалнији начин решавања спорова у коме је акценат на трећем, неутралном лицу, а не на странама у спору којима миритељ, односно посредник, помаже да се нагоде.

У погледу правне природе арбитраже доктринарно су супростављена два становишта материјалноправно (уговорна теорија) и процесноправно (јурисдикциона теорија). Присталице материјалноправне теорије третирају арбитражу као орган страна(к)а на основу арбитражног споразума из кога арбитраи црпе сва своја овлашћења, и као уговорну, а не правосудну институцију. Заступници процесноправне теорије посматрају арбитражу као изабрани суд, правосудни орган коме држава делегира прерогативе државног правосуђа. За њен настанак и деловање меродавно је процесно право као јавно, а не приватно, право те је арбитражни уговор процесни уговор. Немогуће је потпуно оспорити ни једну ни другу теорију, па је најбоље посматрати арбитражу као установу хибридне правне природе, упркос томе што правна наука и конвенцијско право стоје на позицијама друге теорије (арбитражни уговор, арбитражни процес и арбитражна одлука су процесне радње)¹². Из изложеног произилази да је арбитража алтернатива државном судовању; приватан начин решавања спора – тако што је поступак решавања спора затворен и независан од шире јавности; у великој мери је творевина странака у спору, односно странке у спору саме обликују поступак, одређују

---

¹⁰ Тибор Варади, Бернадет Бордаш, Гашо Кнежевић и Владимир Павић, *Међународно приватно право*, ПФ Београд, 2012, 573.

¹¹ Aleksandar Goldštajn, Siniša Triva, *Međunarodna trgovačka arbitraža*, Informator, ed.1-3, Zagreb, 1987, 43.

¹² David René, *L'arbitrage dans le commerce international*, Economica, Paris, 1982, 109 и 185.

место арбитраже, врсту, број арбитра, језик, материјално право пред међународним арбитражама. Исход арбитраже је коначна и обавезујућа одлука, а стране бирајући арбитражу не одлучују само да спор реше на приватан начин далеко од очију јавности, већ и да арбитражну одлуку прихвате као коначну.¹³

Материја арбитражног права у Србији регулисана је Законом о арбитражи (2006.)¹⁴ Пре доношења овог закона правила о арбитражи су била распоређена у Закону о парничном поступку,¹⁵ у погледу арбитражног поступка, положаја арбитраже и поништаја арбитражне одлуке, а делом у Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља¹⁶ којим је уређивана и материја признања страних арбитражних одлука. Судаћи према законској регулативи не би се могло закључити да Србија прихвата арбитражу без ограничења имајући у виду нужност проширења домена арбитрабилних спорова; систематизације стварне надлежности судова за одлучивање о питањима од значаја за арбитражу: потребу нормирања дејства стечаја на арбитражни поступак; уређивања правних последица поништаја арбитражне одлуке и др. На садашњем нивоу арбитражне регулативе од значаја су и решења Закона о раду у погледу заштите појединачних права тако да се општим актом и уговором о раду може предвидети поступак споразумног решавања спорних питања између послодавца и запосленог, у ком случају споразумом одређен арбитар решава спорна питања.¹⁷

1.1. Предности и недостаци арбитражног решавања спорова

Поступак арбитраже се окончава одлуком коју карактерише коначност и извршност, што га чини блиским судском поступку. Поједини аутори арбитражу виде као врсту суда, имајући у виду да се у многим земљама арбитражна одлука може принудно извршити. Прихватањем материјалноправног схватања арбитраже које исту посматра као орган страна у спору, може се уочити низ разлика између судског решавања спорова и арбитраже и бројне предности на страни арбитраже.

---

¹³ Гашо Кнежевић, Владимир Павић, *Арбитража и АДР*, ПФ Београд, 2009, 89.

¹⁴ Закон о арбитражи, *Службени гласник РС*, бр. 46/2006, доступан на : http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_arbitrazi.html

¹⁵ Закон о парничном поступку из 1974. године, *Службени лист СФРЈ*, бр.4/77.

¹⁶ Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, *Сл.гласник РС*, бр. 46/2006.

¹⁷ Имајући у виду да је рок за покретање поступка три дана од дана достављања решења пред арбитром, поставље се питање да ли је заправо прописана арбитража могућа заиста код свих „спорних питања“, или само оних код којих послодавац одлучује решењем, а што није случај код нпр. неисплаћеног превоза, неисплаћене јубиларне награде итд.

АРБИТРАЖА

- аутономија воље,
- приватна ствар странака¹⁸,
- а) Арбитре именују уговорне стране односно партнери, односно поставља их надлежни орган са листа које су састављене на њихов предлог,
- б) Поступак неформалан и неоптерећен процедуром,
- в) Поступак економичнији и ефикаснији,
- г) Арбитар води рачуна о будућим односима уговорних страна – партнера, да се спор не заврши «губитком-поразом» једне стране,
- д) Флексибилност,
- ђ) Право и правда.

СУД

- слободна оцена судије,
- јавност, изузетно искључена јавност,
- а) Судију поставља држава сходно испуњеним условима Судија је државно постављени функционер,
- б) Поступак потпуно формалан, у границама закона,
- в) Поступак скупљи и знатно спорији због преоптерећености предметима,
- г) Судија поступа искључиво у границама права, занемарујући остале аспекте конфликта,
- д) Ригидност,
- ђ) Право.

Арбитража је настала из практичне потребе да се спор реши на што ефикаснији начин, па је бивши и потетицијални корисници виде као адекватну и корисну алтернативу судском поступку. Карактерише је изразита аутономија воље и договор странака, насупрот судском поступку у коме се не одлучује на основу воље страна. Упоредо са тим, арбитража је неутралнија и по правилу непристраснија, иако је судска непристрасност *sine qua non* његовог деловања. У међународном пословању је чест случај да се решавање спорова измешта из делокруга националних судова уговарањем арбитраже тако да неутралност добија на тежини лоцирањем седишта арбитраже у трећу земљу. У том случају ниједна од страна не може да рачуна на предност домаћег терена, што утиче на спречавање олаког или злонамерног покретања спора. Флексибилност арбитражног решавања спора огледа се у чињеници да је поступак готово у потпуности под "контролом" странака уз минимална ограничења процесног аспекта јавног поретка. Неформалност арбитражне процедуре подразумева да иза арбитра не стоји инсигнација државне власти; нема церемоније и помпе. Једну од предности чине стручне квалификације арбитра имајући у виду да се за арбитра бирају знаменити правници и стручњаци из различитих области друштвеног живота. Нејавност подразумева да је поступак пред арбитражом затворен за јавност а индентитет страна се не обелодањује, рочишта су нејавна, као и да се одлуке, по правилу, не објављују. Једноступеност арбитражног поступка не познаје другостепени арбитражни орган, односно жалбу као правно средство које карактерише судско решавање спорова. У начелу, арбитража је

---

¹⁸ Александар Јакшић, *Међународна трговинска арбитража*, Досије, Београд, 2003, 26.

јефтинија имајући у виду брзину и ефикасност решавања спора.¹⁹ Најзад, арбитражне одлуке се признају и извршавају под лакшим условима изван земље порекла, у складу са правилима Њујоршке конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука²⁰. Арбитар црпи своја овлашћења из споразума странака а не из државног империјума.²¹ Спор може решавати арбитар појединац а уколико је предвиђено да спор решава веће од три арбитра свака странка именује свог арбитра, док трећег бирају споразумно. Странке могу да изаберу место поступања арбитраже, да одреде процесно-правна правила која ће се применити у арбитражном поступку, да одреде меродавно материјално право у складу са којим су арбитражи дужни да реше спор. Битно је знати да странке могу својим споразумом да обезбеде правни положај који им омогућава да у спор уђу са убеђењем да ће се исти решити на непристрасан и неутралан начин. Већина арбитражних система захтева да арбитражно судовање остане приватна ствар странака, арбитра и арбитражне институције. Изузетно, у случајевима када меродавно право захтева да арбитражна одлука буде објављена, публикована слично судској пресуди, идентитет странака се по правилу не открива.²²

Један од главних недостатака арбитражног решавања спорова је лимитирано овлашћење арбитражног суда чији је основ у арбитражном споразуму и које, по правилу, не може да заобиђе оквире арбитражног споразума.²³ Арбитража нема могућност да примењује средства принуде у току поступка, нити да одреди принудно довођење сведока, вештака, као ни привремене или претходне мере како би обезбедила намирење повериоачевог потраживања. Слабост арбитраже огледа се и у односу на могућност учешћа трећих лица у арбитражном поступку, оних који нису изричито везани арбитражним споразумом. Поред тога, арбитража нема овлашћења да као државни суд одреди спајање парница, нити да допусти учешће треће особе (умешача, интервенијента) у поступку.

1.2. Врсте арбитража

Вишедеценијско постојање и деловање арбитраже афирмисало је различите облике арбитражног решавања спорова, с обзиром на карактер странака које учествују у спору, (не) постојање међународног елемената,

---

¹⁹ *Ibid*, 19.

²⁰ New York Arbitration Convention, <http://www.newyorkconvention.org/> (приступ 23.08.2019).

²¹ *Ibid*, 20.

²² О међународној трговачкој арбитражи, Phillipe Fouchard, *L'arbitrage commercial International*, Paris Libraire, Dalloz, 1965.

²³ А. Јакшић, цит. дело, 27.

сталност организације и структуре арбитраже, као и у погледу отворености арбитраже за решавање спорова странака које нису чланице удружења при којем арбитража делује.²⁴

Критеријум обавезности, односно необавезности приступања арбитражи, раздваја добровољну (факултативну) арбитражу и обавезну (законску) арбитражу.

У зависности од тога да ли се арбитража формира само за одређени случај или за дужи период, тј. према начину организовања саме арбитраже разликују се стална и *ad hoc* арбитража. Конституисање и престанак *ad hoc* арбитраже у тесној је вези са конкретним спором. На странкама је да оформе арбитражу и да одлуче по којим правилима ће арбитар/ри донети одлуку, док ће у супротном то учинити сами арбитрари. *Ad hoc* арбитража нема стално седиште, сталне просторије у којима заседа, нити особље које обавља административне послове арбитраже. Упркос томе, формат, правила и организација ове арбитраже се у потпуности могу подредити вољи странака. Њена мањкавост произилази из околности да је за потребе решавања једног спора нужно решавати многа практична и мање битна административна питања (око достављања писмена, обезбеђења адекватних просторија за рочишта, договор око хонорара арбитра и др). Сходно домаћем Закону о арбитражи број арбитрара привремене арбитраже одређују странке, а у супротном је обавеза органа именована, односно, лица или институције коју су странке споразумно одредиле. Уколико орган именована није одређен²⁵ надлежност за одређивање броја арбитрара се преноси на суд. Правило се пре свега односи на *ad hoc* арбитраже да би се отклонила неизвесност која онемогућава конституисање арбитражног суда. Наиме, све док се не зна да ли је за конституисање арбитраже потребно именовати једног или више арбитрара, тужилац не може правоваљано извршити именоване и тако покренути арбитражни поступак.²⁶ Дакле, *ad hoc* арбитража (привремена, добровољна арбитража) се формира од случаја до случаја, *in concreto*, за одређену ствар. Недостатак ове арбитраже манифестује се у непостојању континуитета и сталних секретаријата, док је предност неутралност и непристрасност арбитрара.

За разлику од *ad hoc* арбитраже које у потпуности зависе од воље странака, институционалне арбитраже функционишу као институције које пружају услуге. Стална арбитража постоји и пре него што спор настане и након што се донесе одлука а само функционисање независно од самог постојања конкретног арбитражног спора. Оне имају своје стално седиште,

---

²⁴ Г. Кнежевић, В. Павић, цит. дело, 23.

²⁵ *Ibid*, 24.

²⁶ Маја Станивуковић, *Ad hoc* арбитража на територији Србије, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2013, 123–144.

своје пословне просторије, своја процесна правила вођења спора, унапред одређене трошкове, односно вредност спора. Стална арбитража има институционалну форму, без временског ограничења, са утврђеном листом арбитрара и правилима поступка који су утврђени законом, подзаконским актом или неким другим прописом. Сталност је управо једна од битних особености ове арбитраже, тако да континуитет у раду омогућава унапређивање и уједначавање арбитражне праксе, као и стицање знања и искуства на страни арбитрара. Сталној арбитражи се једино може замерити рутина и бирократија. Наш ЗА разликује повремену и сталну арбитражу и предвиђа да је међународна арбитража она која за предмет има спорове из међународних пословних односа. Према субјективном критеријуму арбитража се може сматрати међународном ако су странке у време закључења арбитражног споразума имале седиште у различитим државама, док се применом објективног критеријума статус међународне арбитраже везује за извршење битног дела обавеза у страном земљи, или за околност да је на тлу страног суверенитета место са којим је предмет спора најуже повезан, упркос томе што су обе странке имале своје седиште у Србији. Арбитража је међународна и ако су стране уговориле да је седиште арбитраже у некој трећој земљи или уколико су странке изричито договориле да је предмет споразума о арбитражи везан за више земаља.²⁷ Према појавном облику елемента иностраности арбитраже могу бити међународне и унутрашње код које обе стране имају седиште у истој земљи и споразумом су одредиле да се спорна питања решавају у тој земљи. Међународне арбитраже садрже елемент иностраности у субјекту везујући га за седишта у различитим земљама. Код ове класификације долази до изражаја процесни критеријум у складу са којим се националност арбитраже одређује према процесном праву које је примењено пред арбитражом, као и територијални који као релевантно прихвата седиште –место арбитраже где је донела одлуку.

Дакле, арбитража је прихватљив метод решавања спорова за све грађанскоправне спорове, не само за оне који би се могли оквалификовати као трговински. Норме домаћег ЗА примењују се на све облике арбитражног решавања спорова, упоредо са специфичним нормирањем трговинских арбитража са елементом иностраности тј. међународних трговинских арбитража.

---

²⁷ Г.Кнежевић, В. Павић, оп. цит, 29-30

2. УГОВОР О АРБИТРАЖИ И ОСПОРАВАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ АРБИТРАЖЕ

Уговором о међународној трговинској арбитражи стране се обавезују да спор имовинскоправне природе који је настао или може настати из њиховог правног односа, који спада у домен међународних трговинских односа, уговорних или вануговорних, повере на решавање и одлучивање изабраној арбитражи. У функцији решавања међународних трговинских спорова арбитража доприноси олакшању међународне трговине и делује на спречавање спорова, чиме утиче на стварање услова за уредно одвијање међународних трговачких трансакција. Регулатива међународне трговачке арбитраже (национални и међународни, државни и аутономни правни извори) заокружује посебно право међународне трговинске арбитраже.²⁸ Пуноважан споразум странака о арбитражи представља основ за дерогацију надлежности суда и пророгацију надлежности арбитраже. Уговарање арбитраже произилази из слободе уговарања чије границе на уопштен начин утврђује закон (принудни прописи, јавни поредак, добри обичаји).²⁹ Поред позитивног дејства, односно уговарања арбитраже, уговор има и негативно дејство које се огледа у искључењу надлежности државног суда.³⁰

Арбитражно право познаје следеће моделе уговора о арбитражи: компромис (арбитражни споразум), арбитражну (компромисорну) клаузулу у неком уговору или генерални арбитражни споразум.³¹ У савременом арбитражном праву опште је прихваћен принцип аутономије уговора о арбитражи у односу на материјалноправни (главни) уговор. Доктрина стоји на становишту да је реч о грађанскоправном уговору с процесноправним последицама, односно уговору који од момента закључења делује према другој уговорној страни и ствара процесна дејства везана за надлежност за решавање спора. Концепт аутономије арбитражног уговора данас је доминантан³² чиме је подела на арбитражну клаузулу и арбитражни споразум изгубила практичан значај.

---

²⁸ Јелена Перовић, *Уговор о међународној трговинској арбитражи*, Службени лист, Београд, 2002, 42.

²⁹ Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр.29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/03, чл.40.

³⁰ Мирко Васиљевић, *Привреда и арбитраже-одабрани есеји*, ПФ Београд, 2018, 112.

³¹ Закон о арбитражи Републике Србије предвиђа да споразум о арбитражи за решавање насталих или будућих спорова може бити садржан у одредби уговора (арбитражна клаузула) и у посебном уговору. В. чл. 9. ст.2.

³² Jean Robert, Bertrand Moreau, *L'arbitrage droit interne, droit international privé*, Dalloz, Paris, 1993., 249; Ph.Fouchard, E. Gaillard, B.Goldman B., op.cit, стр. 213., Alan Redfern, Martin Hunter, *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, Sweet&Maxwell, London., 2004.; Т. Варади, Г. Кнежевић, Б. Бордаш, В. Павић, оп. цит, 590.

Најзначајнији међународни арбитражни документи изричито полазе од принципа аутономије уговора о арбитражи. Значајна је одредба Модел-закон УНЦИТРАЛ-а која прихвата једнако дејство компромиса и компромисорне клаузуле а уговор о арбитражи дефинише као уговор о подвргавању спора арбитражи.³³ Арбитражна клаузула представља уговор *sui generis*, тако да евентуална ништавост главног уговора, чији је саставни део, не повлачи и ништавост арбитражне клаузуле. Савремено национално право прихвата да је уговор о арбитражи аутономан, као и системи који немају законско решење, те пракса судова земаља прецедентног права. Већина националних закона у овој материји садржи стандардне одредбе које предвиђају уговарање арбитражног решавања свих или одређених спорова, оних који су настали или би могли настати из одређеног правног односа, уговорних или вануговорних.

У међународним пословним трансакцијама арбитражна клаузула се неретко везује за типске уговоре и опште услове пословања. Они су првенствено у функцији отклањања несигурности за странке имајући у виду да детаљно уређују права и дужности страна уговорница док оне саме пристају да сваки евентуални спор изнесу пред арбитражу. Применом типских уговора и општих услова пословања се донекле ограничава слобода уговарања али је неспоран значај који ови извори аутономног права међународне трговине имају за превазилажење проблема патолошких арбитражних клаузула у пракси, односно клаузула са нејасном, непрецизном и противуречном садржином. Управо се странкама и заступницима који не познају материју арбитражног решавања спорова препоручује позивање на стандардне уговоре о арбитражи.

Без ваљано закљученог арбитражног споразума странака нема основе установљења надлежности арбитраже. У случају пуноважног уговора о арбитражи државни суд којем је поднета тужба у истом спору и међу истим странкама на приговор туженика треба да се огласи ненадлежним, одбаци тужбу и упути странке на арбитражу.³⁴ Пуноважност уговора о арбитражи цени се одвојено од главног уговора. Ипак, уговор о арбитражи мора потицати из одређеног правног односа, у правилу оног који се заснива главним уговором, тако да апстрактна арбитражна клаузула којом се уговара

---

³³ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration је усвојен на заседању UNCITRAL-а 1985. године у Бечу; Резолуцијом Генералне Асамблеје УН од 11. септембра 1985. препоручен је свим државама чланицама (Document UN A/40/17, Annex I са изменама 2006.) Видети, чл. 7/1 Модел-закона UNCITRAL-а.

³⁴ Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука (Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards) је усвојена 7. јуна 1958; Видети, чл. II (3) Њујоршке конвенције, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр.11/81.

арбитража за спорове из свих будућих правних односа који би могли настати међу странкама остаје без правног дејства. За пуноважност уговора о арбитражи неопходно је да су уговорне стране биле способне да закључе такав уговор што је један од општих услова облигационог права. Способност странака да уговоре арбитражу произилази из њихове пословне способности, сагласно когентним нормама права меродавног за способност физичких и правних лица. Модел-закон УНЦИТРАЛ не поставља питање способности странака да закључе уговор о арбитражи и да буду странке у арбитражном поступку, на супрот Европској конвенцији о међународној трговачкој арбитражи која посебно уређује способност субјеката јавног права.³⁵ Конвенција прави разлику између субјективних и објективних услова за пуноважност уговора о арбитражи и предвиђа да неспособност странака према меродавном закону може представљати разлог за поништај арбитражне одлуке. Оцена способности странака да закључе уговор подлеже одредбама персоналног права, без обзира на право меродавно за суштину спора. Наш Закон о арбитражи предвиђа да је споразум о арбитражи ништав ако странке нису имале потребна својства и способност за његово закључење. Субјективна способност подлеже праву државе којој одређено лице припада, применом колизионих норми Закона о међународном приватном праву (ЗМПП) у одређивању меродавног права за оцену правне и пословне способности физичких лица, као и способност правних лица која подлеже праву њихове државне припадности. Уговор о арбитражи је пуноважан само ако је предмет на који се односи могућ, одређен и дозвољен. Поред тога, неопходно је да је уговор доречен, потпун и прецизан чиме се обезбеђује правна сигурност на темељу јасних одредби о надлежности арбитраже, седишту, начину именовања и опозивања арбитра, правилима поступка, меродавном праву. Предмет спора мора бити арбитрабилан односно подобан за арбитражно решавање. У том погледу Модел-закон садржи мало изричитих одредби којима указује на трговачке спорове, док је арбитрабилност осталих спорова одређена ставовима националног законодавства. Њима је изражена брига о домаћем јавном поретку, у мањој или већој мери, тако да свака држава може да изузме одређене спорове из оквира надлежности арбитраже. Поред тога, границе арбитрабилности могу обухватати и спорове који су у искључивој судској надлежности, што је случај са нашим законодавством које предвиђа уговарање арбитраже за решавање имовинског спора по правима у којима странке слободно располажу, осим спорова за које је предвиђена искључива надлежност суда.

---

³⁵ Европска конвенција о међународној трговачкој арбитражи (European Convention on International Commercial Arbitration) је усвојена у Женеви од стране Економске комисије УН за Европу 21. априла 1961. а ступила на снагу 1964.; Видети, art. II Европске конвенције, *Службени лист СФРЈ- Међународни уговори*, бр.12/63.

Спорове са елементом иностраности за чије је решавање надлежно искључиво домаће правосуђе изричито регулише српски ЗМПП. Већина одредби у искључивој надлежности редовних судова тичу се спорова који нису арбитрабилни па овај предуслов пуноважности уговора о арбитражи ретко представља предмет расправе у пракси.

Право ЕУ³⁶ као и пракса Европског суда правде промовисали су институт неправичних уговорних клаузула, сходно ком се у случају потрошачких уговора код којих је на другој страни од професионалаца економски слабија уговорна страна испитује правичност односно неправичност укључене компромисорне клаузуле³⁷.

Упоредно међународно арбитражно право у већини прихвата да пуноважан уговор о арбитражи мора бити закључен у писменој форми, што је у складу са његовим значајем и функцијом а у супротности са потребом примене модерних средстава комуникације, посебно у међународној трговини. Арбитражна пракса која прати развој трговачких трансакција настоји да ублажи строга правила о писменој форми уговора о арбитражи, док међународни документи прихватају принцип "омекшане" писмене форме уговора о арбитражи те странке имају могућност споразума средствима електронске комуникације.

2.1. Одлучивање о надлежности

Неопходан предуслов за одлучивање о меритуму спора јесте постојање надлежности арбитраже за коју се везује посебан начин испитивања. Наиме, арбитражни суд може одлучивати о својој надлежности поводом њеног оспоравања у два облика. Први, у теорији познат као делимично оспоравање, постоји у случају да се приговор ненадлежности арбитражног суда односи на сам предмет спора тј. домашај арбитражног споразума у ком се не оспорава сам уговор о арбитражи. Насупрот томе, потпуно оспоравање надлежности постоји у случају приговора да је споразум ништав, да га тужена страна није закључила или да је реч о спору који није арбитрабилан. Принцип аутономије арбитражног уговора подразумева независну правну судбину уговора о арбитражи тако да не мора бити нужно захваћен ништавошћу главног уговора. Право арбитра да одлучује о надлежности намеће се као природно решење са свом својом проблематиком. Доктрина "надлежност о надлежности" (*Kompetenz-Kompetenz*) темељи се на праву арбитра да одлучују о приговорима ненадлежности, док би у супротном тужени могао да покрене потенцијално

---

³⁶ Council Directive on Unfair terms in Consumer Contracts, 93/13/EEC, април 1993.

³⁷ *Océano Grupo Editorial SA v. Rocio Murciano Quintero*, C- 240/98; *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Christina Rodrigues Nogueira*, C-40/08 i dr.

дуги судски поступак о надлежности, и на тај начин угрози једну од најважнијих предности арбитраже брзину одлучивања.

До средине XX века доминантно је било учење да арбитража не може одлучивати о својој надлежности, полазећи од сувереног права државе да одлучује о надлежности државног суда или арбитраже на својој територији у конкретном случају. Усвајање Европске конвенције о међународној трговачкој арбитражи означило је шире прихватање компетенција арбитра да одлучује о својим компетенцијама. Конвенција овлашћује арбитра, чија је надлежност оспорена, да могу наставити с арбитражом и одлучивати о својој надлежности, под резервом судске контроле. Из тога произилази да арбитража може одлучивати и о ваљаности арбитражног уговора. У теорији се поставља питање може ли суд да испита постојање уговора о арбитражи а самим тим и постојање основа за арбитражну надлежност, имајући у виду да арбитражни суд још није конституисан. Национална законодавства познају различита решења, тако да негде судови морају да уступку пред формираном арбитражом, а уколико још није конституисана да испитују споразум о арбитражи само сумарно, на први поглед (*prima faciae*) што значи да је предност на страни арбитраже.³⁸ Друга национална права пружају много шира овлашћења суду у преиспитивању постојања арбитражне надлежности на основу којих има могућност да први испитује постојање надлежности.³⁹ Модел-закон УНЦИТРАЛ-а и Њујоршка конвенција се не опредељују за неко од ових решења, али дефинитивно допуштају да арбитража може решавати о приговорима који се односе на њену надлежност.⁴⁰ Модел-закон ставља посебан нагласак на *Kompetenz-Kompetenz* па арбитража под резервом накнадне судске контроле може одлучивати о сопственој надлежности када се оспорава ваљаност уговора о арбитражи, као и поводом приговора да арбитража није надлежна да одлучује у конкретном спору. Закон о арбитражи у посебној одредби појачава значај *Kompetenz-Kompetenz* и предвиђа да се суд може огласити надлежним само ако су мањкавости арбитражног споразума "очигледне". Ово јасно указује да се законодавац определио за сумарно испитивање арбитражног споразума (*prima faciae*).⁴¹ Принцип *Kompetenz-Kompetenz* садржи овлашћење арбитра да први одлучује о надлежности арбитраже не искључујући накнадну судску контролу. Наиме, овај принцип се дефинише тако да се арбитрама даје могућност да први

---

³⁸ Чл. 1458. Француског Закона о грађанском поступку; Приказ основа француског арбитражног права, Emmanuel Gaillard, *Legal Theory of International Arbitration*, Nijhoff Publishers, Leiden, 2010.

³⁹ Чл. 1032 (2) Немачког Закона о арбитражном поступку ZPO-RG-27 јули 2001, *Zivilprozessordnung, Bundesgesetzblatt* (10. књига) 2006, 3202.

⁴⁰ Чл. 8. МЗ и чл. II Њујоршке Конвенције (NYK).

⁴¹ Чл. 14. 3А

изрекну суд и одлуче о чињеницама релевантним за сопствену надлежност.⁴² У оквиру своје надлежности о надлежности арбитрари дају и оцену евентуалних недостатака сагласности воље странака да спор повере арбитражи. Странке које желе да избегну надлежност арбитраже улажу приговор, након чега се најчешће позивају на мане изјаве воља у тренутку закључења уговора. Приговор ненадлежности се може поднети најкасније у одговору на тужбу.

Странка која споразум сматра ништавим или непостојећим, има могућност да се одмах обрати суду. У појединим системима могуће је деклараторном тужбом захтевати доношење одлуке да је уговор о арбитражи ништав или да је непостојећи (тако Немачка, Енглеска).⁴³ Према домаћем ЗА суд може у вези арбитраже предузимати само оне радње које су изричито прописане законом,⁴⁴ што значи да деклараторна тужба поводом надлежности арбитраже није дозвољена. Осим тога, странка може одмах да се обрати суду и да уместо пред арбитражом истакне тужбени захтев пред судом, уколико сматра да је арбитражни споразум очигледно мањкав. Међутим, уколико тужени поднесе приговор постојања уговора о арбитражи суд је дужан да се огласи ненадлежним и предмет препусти арбитражи, осим ако нађе да је очигледно ништав, да је без дејства или да га није могуће извршити. Суд се оглашава ненадлежним искључиво по приговору туженог, а уколико он то не учини сматраће се да је прећутно прихватио надлежност суда.

Странке имају могућност да оспоравају надлежност арбитраже и након што је арбитражна одлука донета. У том случају реч је о правном средству за поништај арбитражне одлуке или о приговору против признања дејства стране арбитражне одлуке. Овај модел оспоравања надлежности се активира само ако је надлежност арбитраже оспоравана од самог почетка. Уколико се тужени упусти у спор и не истакне приговор ненадлежности у току арбитражног поступка, сматра се да уговор о арбитражи постоји тако да нема могућности да исто питање накнадно отвара.⁴⁵

Арбитража је увек надлежна да одлучује о сопственој надлежности, с тим да није реч о искључивој надлежности. Функција судске контроле и доношење одлука о надлежности јесте да спречи прекорачење надлежности. Сходно ЗА, одлука о надлежности може се донети у форми одлуке о

---

⁴² Ph.Fouchard, E. Gaillard, B.Goldman, оп.цит, 418.

⁴³ Немачки ЗПО чл. 1032 (2); Енглески Закон о арбитражи UK Arbitration Act, 1996, чл. 32 (2); Видети, Добросав Митровић, *Страна права и закони*, Службени гласник, Београд, 1996.

⁴⁴ Закон о арбитражи, чл. 7.

⁴⁵ Модел-Закон, чл. 4. ; Закон о арбитражи, чл. 12 (5).

претходном питању или у оквиру одлуке о предмету спора.⁴⁶ Узимајући у обзир све околности, арбитрари имају дискреционо овлашћење да одлуче хоће ли одмах да узму у расправљање приговоре о надлежности и да о њима одлучују, или ће о приговорима решавати паралелно са меритумом спора. Ако донесу решење којим прихватају приговор и отклањају надлежност, странка се може обратити неком другом форуму или арбитражном суду у односу на који постоји пуноважан уговор о арбитражи. Одлука арбитражног суда којом се исти огласио ненадлежним је правоснажна и коначна. Уколико арбитрари решавају о надлежности уз меритум спора одлука мора садржати и решење којим се одлучује о приговору ненадлежности, чиме ће арбитражни поступак бити завршен а евентуално преиспитивање одлуке арбитрара могуће само по тужби за поништај арбитражне одлуке, или по приговору у поступку признања и извршења стране одлуке. Уколико арбитрари донесу арбитражну одлуку без решења о питању надлежности подносиоц приговора може затражити од надлежног суда да одлучи о том питању. Дакле, странка може поднети захтев суду којим тражи да се утврди да арбитражни суд није надлежан јер уговор о арбитражи не постоји или није пуноважан. У погледу одлуке о претходном питању, на захтев странке суд одлучује о арбитражној надлежности само ако је арбитража констатовала да је надлежна, тако да суд може да донесе идентичну одлуку или да одлучи да надлежност у конкретном случају не постоји.

Судски поступак који је покренут у погледу надлежности арбитражног суда, односно пуноважности и постојања уговора о арбитражи не спречава арбитражни суд да настави поступак и донесе одлуку. Према властитој оцени, арбитрари могу да застану са поступком док одлука суда не постане правоснажна.

2.2. Утицај судског поступка о истој ствари на арбитражни поступак

Странке које су уговориле арбитражу пророгирају надлежност вансудске институције и дерогирају надлежност државног суда. Уколико суду поднета тужба у истом спору, на приговор туженог суд би требао да се огласи ненадлежним осим уколико је уговор непуноважан или је престао да важи, односно не може бити испуњен. Приговор странке мора да буде поднет пре упуштања у расправу о предмету спора осим ако утврди да је споразум у арбитражи очигледно ништав, да је без дејства или да га није могуће извршити.⁴⁷ Суд поступа по приговору туженог а у недостатку истог може се сматрати да је тужени сагласан са намером тужиоца да се не држи уговора о

---

⁴⁶ Закон о арбитражи, чл. 30. (1).

⁴⁷ Чл. 14 ЗА.

арбитражи. Пре покретања арбитражног поступка, или у току поступка странка може од суда да захтева доношење привремених мера.

Примена уговора о арбитражи условљена је постојањем пуноважног уговора о арбитражи тј. могућношћу његовог испуњења. Под том претпоставком суд може да се огласи ненадлежним, а уколико је поступак започет да укине спроведене радње и да одбаци тужбу. Према општим правилима, ако је тужба поднета суду арбитражни поступак се може наставити уколико је раније покренут, тако да арбитража може да донесе одлуку док је судски поступак још у току. Реч је о врло значајном правилу имајући у виду да се на тај начин осигурава дејство арбитражног поступка, односно спречава несавесни тужени да подношењем тужбе суду оспори или блокира ток арбитражног поступка. С друге стране, суд може да одлучи да није било места арбитражном решавању спора што касније може бити коришћено у поступку поништаја арбитражне одлуке. О постојању арбитражног уговора суд одлучује решењем којим одбија приговор надлежности као о претходном питању, тако да оно не производи дејство *ne bis in idem* као правоснажна судска одлука у ствари о којој се води арбитражни поступак.

Оспоравање надлежности арбитраже у виду спора међу странкама тиче се ваљаности уговора о арбитражи и арбитрабилности. Тужени који оспорава надлежност арбитраже мора да уложи приговор о непостојању или непуноважности уговора о арбитражи о којем одлучују првенствено арбитраи а накнадно, евентуално суд у посебном поступку. Осим тога, тужени има могућност да као тужилац у истој ствари покрене судски поступак код државног суда, док тужилац из арбитражног поступка мора поднети приговор ненадлежности најпре у судском поступку. О питању постојања и пуноважности уговора о арбитражи одлучује као о сваком другом претходном питању. Уколико суд не прекине поступак, већ одбије приговор ненадлежности, арбитраи могу да наставе поступак и да о истом питању донесу мериторну одлуку. С друге стране, суд такође може наставити поступак и донети правоснажну одлуку уколико сматра да арбитраи нису били овлашћени да арбитраирају у том предмету.⁴⁸ Могућност да суд одлучује о постојању и пуноважности уговора о арбитражи савремене арбитражне регулативе почива на Модел-закону УНЦИТРАЛ-а. Међутим, Модел-закон не говори о томе да ли суд треба да се огласи ненадлежним или прекине поступак, али чињеница је да тужба поднета суду у истом спору не спречава покретање арбитражног поступка, нити наставак већ покренутог арбитражног поступка. Поједини судови су стали на становишту да имају обавезу да прекину парнични поступак, ако се о истој ствари одлучује о

---

⁴⁸ Више, Г. Кнежевић, В. Павић, оп.цит, 71.

статусу арбитражног уговора у арбитражном поступку, док су други сматрали да имају дискреционо право да поступак наставе.⁴⁹ У већини националних система улога суда је уздржавање од решавања о суштини спора, а у појединим суд може имати и активну улогу тако што има могућност да забрани тужиоцу да води поступак против туженог пред судом друге државе, уколико је међу странкама у спору уговорена арбитража на територији тога суда.⁵⁰ Питање двоструке надлежности за одлучивање о надлежности арбитражног суда захтева најпримеренији начин решавања. У примени Њујоршке конвенције издвојило се мишљење да уговори о арбитражи којима се уговара арбитража у иностранству спадају у област примене ове конвенције и да постоји обавеза суда да странке упуту на арбитражу.⁵¹ У том смислу нека од законодавства држава чланица предвиђају за суд обавезу да упуту странку на арбитражу у случају када је уговорена страна арбитража.⁵² Међутим, Модел-закон и Њујоршка конвенција допуштају да суд пред којим је покренут поступак у истој ствари може иницијално одлучивати да ли је уговор о арбитражи пуноважан, да ли производи дејство и да ли се може извршити. Реч је о стандарду који у потпуности прихвата највећи број националних система.

Релевантни прописи и судска пракса намећу закључак да арбитражна надлежност утемељена ваљаним уговором о арбитражи има приоритет над судском надлежношћу, с тим да се тужени у покренутом судском поступку мора позвати на уговор пре упуштања у расправљање о меритуму спора. Уколико постоји уговор о арбитражи суд треба да препусти надлежност за решавање спора арбитражи, тако да арбитража прва одлучује о својој надлежности за расправљање конкретног спора, док суд има право да ту одлуку накнадно у целости преиспита и о томе донесе коначну одлуку.

3. ЗАКЉУЧАК

За решавање спорова са елементом иностраности, под одређеним условима може бити надлежна и арбитража. Материја међународне трговачке арбитраже подлеже споразуму странака о поверавању спора арбитражи као и правилима аутономног арбитражног права. Странке се

---

⁴⁹ Alan Uzelac, *Jurisdiction of the Arbitral Tribunal: Current Jurisprudence and Problem Areas under the UML*, Int. A. L.R. issue 5, Sweet and Maxwell and Contributors, 2005, 154-164.

⁵⁰ Маја Станивуковић, Конституисање арбитражног трибуналу у упоредном праву, *Зборник радова 50 година СТА*, Београд, 1997, 86.

⁵¹ У складу са чл. II ст. 3, Њујоршке конвенције.

⁵² Федерални Закон о арбитражи САД, para. 206. ; Закон о арбитражи Финске чл.1 у вези са чланом 51. и др.

обраћају арбитражи у нади да ће тако брже остварити заштиту сопствених интереса и сачувати барем донекле њихову номиналну вредност. Међународна трговачка арбитража је постала разрађен инструмент међународног правосуђа и тако превазишла карактер обичне манифестације одбијања надлежности државног суда. Уговарањем арбитраже странке заобилазе одговарајући национални правни систем примењујући аутономну регулативу.

Савремено арбитражно право почива на општим начелима која прихватају да су арбитри овлашћени да сами одлучују о својој надлежности, као и да је уговор о арбитражи независан од главног уговора тако да не мора бити захваћен евентуалном ништавношћу уговора у којем се налази. Бројни су предуслови за пуноважно утемељење арбитражне надлежности тако да њено оспоравање може имати за последицу успоравање или потпуно заустављање арбитражног поступка. Поступак одлучивања о приговорима ненадлежности подлеже посебним роковима као и правилном о ограниченој судској контроли одлуке којом се арбитри оглашавају надлежним. Право арбитра да одлуче о сопственој надлежности није ни апсолутно ни коначно тако да о том питању може одлучивати и суд у посебном судском поступку. Након доношења одлуке надлежност арбитраже се може оспоравати пред судом у тужби за поништај, или по захтеву за признање и извршење стране арбитражне одлуке.

Marija KRVAVAC, LL.D.

Full-time Profesor

University of Pristina - Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION AND ARBITRATION AGREEMENT

Summary

The last half of century is characteristic with the creation of universal rules which have become common standards of the contemporary arbitration law. Unification of the international rules created international arbitration legislation.

State courts are unavoidable when proofs about the arbitration proceedings need to be obtained. Cooperation between state courts and arbitration is undisputedly unavoidable.

Arbitration agreement is an agreement by the parties to submit to arbitration all or certain disputes which have arisen or which may arise between them in respect of a defined legal relationship, whether contractual or not. A court before which an action is brought in a matter which is the subject of an arbitration agreement shall, if a party so requests not later than when submitting his first statement on the substance of the dispute, refer the parties to arbitration unless it finds that the agreement is null and void, inoperative or incapable of being performed.

Arbitral tribunal may rule on its own jurisdiction, including any objections with respect to the existence or validity of the arbitration agreement. Arbitral tribunal may rule on a plea referred either as a preliminary question or in an award on the merits. If the arbitral tribunal rules as a preliminary question that it has jurisdiction, any party may request the court specified to decide the matter. The arbitral tribunal has jurisdiction if the parties have so agreed and if the matter concerns rights which the parties may freely dispose.

Key words: arbitration, parties, arbitrability, compromise.

ЛИТЕРАТУРА

Аврамов С., Крећа М., Међународно јавно право, Београд, 2009.

Варади Т., Бордаш Б., Кнежевић Г., Павић В., Међународно приватно право, ПФ Београд, 2007.

Васиљевић М., Трговинско право, ПФ Београд, 2006.

Васиљевић М., Привреда и арбитраже-одабрани есеји, ПФ Београд, 2018.

Vukmir B., Ugovori o izvođenju investicijskih radova, Centar za izdavaštvo i publikacije, Zagreb, 1990.

Gaillard E., Legal Theory of International Arbitration, Nijhoff Publishers, Leiden, 2010.

Goldštajn A., Triva S., Međunarodna trgovačka arbitraža, Informator, Zagreb, 1987

David R., L'arbitrage dans le commerce international, Paris, Economica, 1982.

Јакшић А., Међународна трговинска арбитража, Досије, Београд, 2003.

Кнежевић Г., Павић В., Арбитража и АДР, ПФ Београд, 2009.

Крвавац М., Уговор о арбитражи и оспоравање надлежности арбитраже, Зборник Копаоничке школе природног права, Правни живот бр.12/2014, Београд, 2014.

Митровић Д., Страна права и закони, Службени гласник, Београд, 1996.

Перовић С., Облигационо право, Службени лист, Београд, 1993.

Перовић Ј., Уговор о међународној трговинској арбитражи, Службени лист СРЈ, Београд, 2002.

Plantey A., Smisao arbitraže, PŽ br.7-8, Beograd, 1994.

Robert J., Moreau B., L' ARBITRAGE: droit interne, droit international privé, Dalloz, Paris 1993.

Redffern A., Hunter M., Law and Practice of International Commercial Arbitration, Sweet&Maxwell, London 2004.

Станивуковић М., *Ad hoc* арбитража на територији Србије, Зборник ПФ Нови Сад, 3/2013.

Станивуковић М., Конституисање арбитражног трибунала у упоредном праву, Зборник радова 50 година СТА, Београд, 1997.

Triva S., Uzalac A., Hrvatsko arbitražno pravo, Narodne novine, 2007.

Uzalac A., Jurisdiction of the Arbitral Tribunal: Current Jurisprudence and Problem Areas under the UML, Sweet and Maxwell and Contributors, 2005.

Fouchard Ph., L'arbitrage commercial international, Dalloz, Paris, 1965.

Fouchard Ph., Gaillard E., Goldman B., Tratié de l'arbitrage commercial International, Kluwer Law International, Hague-Boston, 1999

Закон о арбитражи, *Службени гласник РС*, бр. 46/2006.

Закон о парничном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013-одлука УС, 74/2013-одлука УС и 55/2014. и 87/2018

Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, *Службени лист СФРЈ*, бр. 43/1982,72/1982, *Службени лист СРЈ*, бр. 46/1996, *Службени гласник РС*, бр.46/2006-др.закон.

Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука, *Службени лист СФРЈ-Међународни уговори*, бр.11/81

УНЦИТРАЛ Модел-закон о међународној трговачкој арбитражи, Документ УН А/40/17, Анекс I са изменама 2006.

Европска конвенција о међународној трговачкој арбитражи,
Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр, 12/63

Правилник Спољнотрговинске арбитраже при ПКС, *Сл. Гласник РС*,
бр.101/2016

[http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Langue=E
&Country=RS](http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Langue=E&Country=RS) (приступ 21.07. 2019)

<http://ssrn.com/abstract=2148900> (приступ 22.08.2019)

http://www.uncitral.org/uncitral/en/case_law/abstracts.html
(приступ 23.08.2019)

<http://www.unilex.info> (приступ 14.08.2019)

<http://www.ius.bg.ac.rs/profmaterijali/vormil/nastava.htm>
(приступ 04.08.2019.)

<http://www.arbitrationassociation.org/arbitraza-u-srbiji/>
(приступ 12.07.2019.)